

457581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IV

Nr. 38

23

SEPTEMBRIE

1923

În acest număr: Ideia fuziunii partidului național cu partidul poporului de general Averescu; „Asociația” de Gh. Bogdan-Duică; Lămuririle generalului Averescu de Octavian Goga; Floarea Soarelui, poezie de Teodor Murășanu; Ce-i cu „fascismul” în Ardeal de Alexandru Hodoș; La țară... de Ion Gorun; Între orașe și sate de P. Nemoianu; Gazeta rimată: Țiganii se sfătuiră... de Voicu Ioșca Pricolici; Insemnări: Redacționale, Oameni delicați, Remaniere ministerială, Turburări nervoase, Literatura memorialistă, Ei între ei, Au dreptate! Shakespeare la Cluj, etc. etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIATA CUZA VODĂ NO. 16

Un exemplar 8 Lei

Țara Noastră

Ideia fuziunii partidului național cu partidul poporului

Scrisoarea dlui general Averescu la întrunirea dela Oradea-Mare

Impiedecat de starea sănătății a veni personal în mijlocul vostru; iubiți bihoreni, am rugat pe d-l D. Burileanu, șeful organizației județului în care locuiesc și deci cărei îi aparțin, să vă aducă din parte-mi salutările cele mai călduroase și mai pline de dragoste.

Odată cu salutările mele vă rog însă a primi și expresiunea celei mai sincere recunoștințe a mele pentru cinstea ce mi-ați făcut a mă pune în capul organizației voastre județene în calitate de președinte de onoare, lipindu-mă de dânsa într'un mod mai intim, în afară de legăturile ce am cu ea ca șef al partidului.

Eu nu știu care a fost imboldul sufletelesc de cari ați ascultat atunci, când ați hotărât să-mi faceți aceasta cinste. Să mă credeți însă că mi-ați făcut o mare bucurie, când am văzut că poate fără să bănuiți v'ați asociat cu mine la străduințele mele de a realiza o năzuință atât de scumpă inimei mele.

Numirea mea în capul unei organizațiuni din vecinătatea Tisei precum și a lui Goga în capul unei organizațiuni de pe malul Dunării au un înțeles foarte înalt, căci eu nu le consider ca niște simple dovezi de simpatie personală, și cu atât mai puțin niște acte de politeță banală, ci le consider ca niște manifestațiuni pe atât de cinstitute pe cât de leale, făcând parte dintr'o întregă țesătură de stări sufletești, dintr'o înlănțuire de fapte concrete menite să ne ducă la rezultatul care a făcut obiectul celei mai însemnate preocupări politice ale mele, după întregirea neamului, și anume: *plămădirea sufletelor acestui neam într'un tot perfect, omogen.*

Dar în lume nimic nu este desăvârșit. Așa și cu serbarea noastră de azi, strălucirea ei este oarecum umbrită, — pentru mine cel puțin —

de un nor care stă pe cerul, ce ar trebui să fie perfect serin, al României întregite. Acest nor este faptul că nu participă la făurirea inclului de azi, toți românii dintre Carpați și Tisa, care sunt de aceeași credință cu noi, în ceea ce privește principiile mari politice, și sunt încă din aceia cari se țin la distanță de noi, din considerațiuni abstracte, cari nu pot rezista la cel mai elementar examen prin prisma realităților.

Asupra acestui punct atât de important în dezvoltarea noastră politică, dela război încoace, cred că este binevenit prilejul de azi pentru a da unele lămuriri.

Nu mult după întoarcerea din pribegia din Moldova în București, cam în primăvara anului 1919 a venit la mine un redactor sau reporter al unui ziar din Ardeal să mă întrebe ce gândesc eu asupra modului cum se va așeza viața noastră politică, în urma unirii. I-am răspuns: *Credința mea este că românii din provinciile liberate vor trebui să se alipească, fiecare călăuzit de propriile sale convingeri, pe lângă partidele existente în țară, întocmai cum s'au alipit provinciile liberate de vechiul Regat pentru a forma un singur trup.*

De atunci și până azi, am rămas neclintit în această credință, și toate actele mele politice au fost în continuă concordanță cu ea.

Când s'a format guvernul Vaida, către sfârșitul lui Noemvrie 1919, domnul Vaida mi-a cerut să-i dau concursul; și cu toate că amicii mei politici din vechiul Regat, nu erau în Parlament, din cauză că noi ne abținusem la acele alegeri generale, — am oferit concursul meu în modul cel mai larg și mai leal posibil. Am pus însă două condițiuni, cari au fost primite sau cel puțin am avut impresiunea că au fost primite, — impresiune împărtășită de Goga și încă de alții doi membri marcanți ai partidului național, foști miniștri în cabinetul Vaida.

Acele condițiuni au fost:

1. *Fuzionarea imediată a Ligei poporului cu partidul național ardelen pentru a forma un partid puternic.*

2. *După terminarea sesiunii parlamentare, adecă prin Martie sau Aprilie, dizolvarea Parlamentului și noi alegeri, pentru ca să poată intra și partizanii mei în Parlament.*

După ce am intrat în guvern, frunțașii ardeleni, au schimbat atitudinea și am dedus numai decăt, că nu era în intențiunea lor nici fuzionarea celor două partide nici dizolvarea Parlamentului. Făceau un fel de echilibristică politică, foarte nedibace, din cauză că nu cunoșteau realitatea situațiunii din vechiul Regat. Au intrat în combinațiuni cu unele organizațiuni politice pe cari le credeau importante, dar cari numai importante nu erau, și au ajuns la rezultatul pe care l știți.

Din parte-mi, imediat ce am observat această schimbare de atitudine, am eșit din guvern. Același lucru l'a făcut și Goga, fiindcă el era mai cu seamă angajat față de mine, pe baza asigurărilor date de colegii săi ardeleni.

Nu mult după aceea, au eșit și ceilalți doi miniștri, cari erau de asemenea întru câțva angajați față de mine.

Cauza grabei ce am pus a ieși din guvernul Vaida, — căci am

stat în el numai o săptămână, — a fost mai cu osebire constatarea ce am făcut că colegii mei — afară de excepțiunea menționată -- se călăuzeau de o noțiune de țară, care se oprea la hotarele Ardealului, cu tendința de a trage o linie bine marcată, între vechiul Regat și provinciile alipite, iar guvernul prezidat de dl Vaida nu era considerat ca un exponent al României întregite, ci al Ardealului. Un guvern ardelean.

Ambele aceste noțiuni erau o dovadă pipăită de lipsă de experiență și de simț politic.

Un detaliu fără însemnătate, dar destul de sugestiv în ceea ce privește modul cum era considerat guvernul țării de atunci:

Dintre membrii guvernului, eu eram singurul care mai fusesem ministru în două rânduri și odată și președinte de Consiliu. După toate regulile, în caz de absență a președintelui Consiliului îmi revenea mie dreptul de a-l înlocui. Ei bine, dl Vaida, de câte-ori a lipsit — fiind indispus în acele zile — însărcina pe dl Ștefan Pop a-l înlocui, care nu mai fusese nici măcar ministru de resort, ne-cum președinte de Consiliu, și nu era nici măcar mai în etate ca mine. După noțiunea colegilor mei, înlocuirea nu se putea face decât de un ardelean, de oarece guvernul era un guvern ardelean.

Noțiune și greșită și periculoasă.

Nu mai puțin periculoasă era ideia blocului provinciilor alipite, care la un loc ar fi făcut majoritate permanentă, — ar fi dus la tirania unui singur partid: *cea mai periculoasă formă a tiraniei.*

Dar lipsa simțului politic l'am constatat și în faptul, că frunțașii ardeleni nu-și dădeau seama de tăria partidului liberal și nu se preocupau de el câtuși de puțin.

Ei nu erau destul de armați cu învățămintele experienței pentru a-și da seama, că într'o zi acest partid se va ridica din nou, mai puternic și mai nefast ca ori-când și că nu ar fi putut să-i pună stavilă sau să-i ție piept, decât un organism tot atât de puternic, nu numai ca număr, dar și ca experiență în conducerea treburilor statului la noi în țară.

Fuziunea propusă de mine și îmbrățișată cu căldură de Goga ar fi dus la acest rezultat.

Cu alegerile convenite din primăvara anului 1920 am fi obținut pentru noul partid o majoritate solidă ca să putem governa, înfruntând orice dificultăți, o întreagă legislatură de patru ani și să ne fi pregătit — dacă nu pentru guvernare, ceace nu era exclus — dar cu siguranță un rol precumpănitor în legislatura următoare. Orice om cu simțul realității poate să-și dea seama ce mare bine ar fi fost pentru țară o astfel de atmosferă de încredere în stabilitatea noastră internă, în mijlocul dificultăților de tot felul cu cari avem de luptat. Astfel s'au prăbușit eforturile noastre de atunci. Dar lucrurile nu s'au sfârșit acolo.

Tot din lipsa de experiență politică, dl Vaida în loc de a se sluji, cum l-am consiliat eu, de oamenii de mână întâia în materie de politică externă, ca Titulescu și Tache Ionescu, s'a dus personal în străinătate și s'a eternizat acolo. Lucrurile slab conduse în interior s'au

încurcat din ce în ce, și au dus la o situațiune din care nu se putea eși decât prin schimbarea guvernului.

Chemat în Martie 1920 la guvern, cea dintâi a mea grijă a fost să cer sprijinul și concursul tuturor, și în primul rând partidului național ardelean. Aveam chiar nădejdea să pot redeschide drumul spre mult dorita fuzionare.

Cu mare durere trebuie să vă spun că am fost primit cu răceală și mi s'a dat ca reprezentant al Ardealului un fruntaș, dl Goldiș, care numai o atitudine cordială față de mine nu a avut.

În orice caz eu am compus guvernul cu patru ardeleni, din cari: doi miniștri de resort și doi miniștri de stat.

Imediat după luarea guvernării, am fost nevoit să disolv Parlamentul și trebuie să repet și aici, ceea ce am spus la timpul său, că ceea ce m'a împins la disolvare a fost mai cu seamă declarațiunea cedită de dl Maniu în Cameră și răspunsul d-sale la scrisoarea mea prin care-i ceream concursul.

În preajma alegerilor totuși am reînnoit propunerea mea de fuzionare. Mi s'a respins propunerea neadmițându-se decât colaborarea cu condițiunea de a lăsa mâna complect liberă în Ardeal partidului național. O asemenea condițiune, după constituirea partidului poporului din Aprilie, devenise inacceptabilă, căci însemna pur și simplu sacrificarea membrilor partidului poporului din Ardeal.

Pe tot timpul guvernării noastre am fost combătuți cu ultima înverșunare. Motivele acestor dușmăanii fără pereche au fost:

1. că am uneltit la răsturnarea guvernului Vaida;
2. că alegerile nu au fost libere;
3. că am frânt Ardealul în două.

Învinuiri lipsite de orice temei.

Declar că am început a mă gândi la formarea guvernului numai când am fost înștiințat că mi se va încredința puterea. De altfel uneltirile, cele care mi se atribuie, stau în opoziție cu doctrina partidului nostru și nu eu sunt omul făcut pentru ele.

În ceea ce privește alegerile de atunci, acei cari ne-au acoperit de toate soiurile de învinuiri, au avut prilejul să compare alegerile făcute de noi, cu cele cari s'au făcut în urmă.

De altfel este destul să amintesc că mi-am pus candidatura în Ardeal și Banat în trei locuri, în unul am retras-o, iar în celelalte două, deși eram primministru și ministru de interne, am căzut. Motivul a fost, că afară de foarte puțini prefecți, întregul aparat administrativ era compus din partizani ai partidului național.

În fine, că Ardealul este frânt în două, este drept; dar cine l-a frânt? Eu am deschis din capul locului brațele frățești la toți. Vina mea este dacă o bucată din el nu a voit să participe la contopirea frățească dela „Arenele romane“?

Și aici este necesar să spun că acei ardeleni cari s'au înfrățit cu Liga poporului pentru a forma împreună cu elemente din România Mare partidul poporului, nu au încetat prin acel patriotic gest de a se ocupa de interesele Ardealului.

Nu a fost chestiune privitoare la aceste interese, cari să nu fi fost prezentată în Consiliul de miniștri de amicii Goga și Groza și când întâmpinau rezistență — ceace se întâmpla foarte rar — să nu le susție cu extrema căldură. Nu cred că combaterea regionalismului a putut fi vre-o dată în sufletul acestor doi fii ai Ardealului în conflict cu nețărnumita lor iubire pentru Ardeal, și cu preocuparea lor constantă de interesele lui locale.

Războiul ce ne-a fost dus fără nici o cauză binecuvântată, mai mult din obicinuință de a face războiul stăpânirii — de și acum nu mai era stăpânire ungurească — a culminat în hotărârea întregii opoziții de a părăsi Parlamentul. Trebuie să se știe că ideia acestei lovituri date guvernului a pornit din sânul partidului național. Era răsplata ce primeam atunci pentru că în 1919 am răspuns în chip atât de binevoitor la apelul ce a făcut dl Vaida la mine.

Dar surprinzător era că fruntașii ardeleni nu-și dadeau seama unde mergeau! S'au făcut instrumentul orb al manevrei liberalilor pentru ca să ajungă la putere. Vă spun drept că nu m'am mirat atunci, nici de cei slabi de îngeri dela noi nici de țărăniști, nici de alte organizații fără importanță, dar m'am mirat foarte de ardeleni. A fost pentru mine o adevărată decepție. Mă așteptam la mai multă maturitate de gândire.

După închiderea Parlamentului, pe timpul scurtei vacanțe, am avut impresia că partidul național a început să se desmeticească, căci mi s'au făcut propuneri de a relua tratativele, ceace de sigur am primit. Credeam că în fine vom ajunge la rezultatul dorit, căci la condițiunile puse am dat un răspuns afirmativ și rămânea numai ca dnii Maniu și Vaida să vină în București pentru a încheia înțelegerea.

În adevăr au venit, dar s'a întâmplat că pe când erau pe drum s'a produs în guvern spărtura, prin felonia a doi miniștri. Am văzut pe dl Vaida, care mi-a refuzat categoric ori-ce concurs. Întreb, unde era simțul politic al acestor fruntași? Contribuiau la dărâmarea guvernului, dar în folosul cui? S'ar fi zis că erau în solda liberalilor, căci la urma urmei, prin acea schimbare întreb eu pe ori-ce om cinstit, ce a câștigat țara în general, și Ardealul în particular?

Dușmănia neîntemeiată a partidului național a dus la situațiunea de azi, la alegerile cele mai imorale care s'au putut închipui vre-o dată și la o guvernare desorientată, tiranică și venală.

S'au mai făcut și în urmă încercări de apropiere între cele două partide dar din nenorocire până acum tot fără rezultat. Aceasta provine din faptul că partidul național nu-și dă seama de următorul fapt:

Avem un adversar puternic, din mai multe puncte de vedere, atât de puternic în cât își poate permite luxul ori cărei samavolnicii și nu se sinchisește de ori-ce păcat ar comite.

Un astfel de adversar nu se poate ține în respect de cât un organism tot atât de puternic, cel puțin sub unele raporturi. Eu am buna speranță că partidul poporului continuându-și dezvoltarea va sfârși să ajungă la un așa grad înalt de tărie în cât să fie în stare a se măsura cândva singur, în luptă cu partidul liberal, dar calea cea mai scurtă

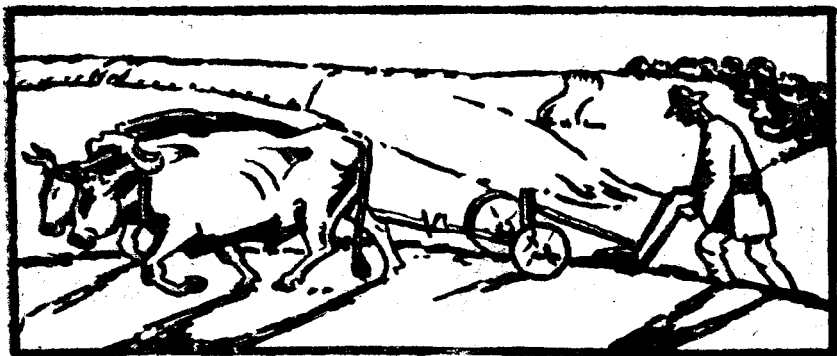
și mai sigură este a se lăsa considerațiunile abstracte la o parte, a se trece peste susceptibilitățile personale, și a se întregi Ardealul, făcând fără ocoluri și șovăiri din cele două partide unul singur, căci la urma urmei la temelii lor au aceleași credințe politice.

Din capul locului am întins mâna frățească ardelenilor de aceeași credință politică cu noi. Goga fără ezitare a luat aceasta mână și ne-am pus pe lucru. Rezultatul îl cunoașteți. Se vede.

De atunci în repetate rânduri, amândouă am întins mâna acelor cari mai persistă să creadă că atârnă în cumpăna vieții politice de azi, mai greu unele abstracțiuni, de cât realitatea greutăților în cari se sbate țara.

Nu am ajuns până acum la nici un rezultat, dar noi tot mai nădăjduim că într-o zi contopirea se va face. În ori ce caz, am ținut ca să se știe că dacă lucrurile întârzie nu este din cauza lipsei de bunăvoință din parte-mi și a partidului al cărui exponent sunt și nici din partea lui Goga. Sunt bucuros, că mi-s'a dat prilejul să dau aceste lămuriri aici în partea cea mai depărtată spre apus de hotarele vechiului Regat, nu ca musafir întâmplător ci ca membru al organizației de aici.

Măndru de această calitate, pe care o datorez vouă, scumpi bihoreni, vă mulțumesc încă odată pentru cinstea ce mi-ați făcut. Mă leg să mă ocup în viitor de nevoile acestei regiuni în mai de aproape cunoștință de cauză și încheiu cuvântarea mea cu urările cele mai cordiale pentru prosperitatea Bihorului.

„Asociația“

— Adunarea dela Timișoara —

Când *Asociația* a trecut (1896) în Banat, la Lugoj, a salutat-o Al. Mocsonyi spunând poporului român că:

1. ideilele lui isvoresc din sentimentele religioase, naționale și *patriotice* (altele decât cele naționale!);

2. că „în privința sentimentelor sale *patriotice*, pe care poporul român totdeauna mai mult prin fapte decât prin vorbe le documentează, este cunoscut, dar și recunoscut, că poporul român în sacrificii *patriotice*, în sânge și în avere, nu a rămas îndărăpt la nici un timp față cu niciun popor din *patrie*“;

3. că în aceste trei sentimente se ivește „idealismul nobil al poporului român“ sau „geniul național“.

Dorind ca și în viitor acest geniu — *patriotic!* — să fie geniul bun al poporului, sfinxul adaose: „*Nu fără rost intonez această dorință*“. Era fraza lui cea mai caracteristică.

Sapientii sat!

De astădată, la Timișoara, acel patriotism a fost înlocuit cu cel românesc, a devenit patriotism național; și a fost — cald, sincer. Cele vreo trei mii de oameni reprezentau astfel o putere națională, o temelie sufletească a țării, o parte din viitorul ei, deși ori tocmai pentru că — de față nu mai era niciun Mo-cso-ni!

Acesta a fost singurul rezultat necontestat de nimeni, plăcut tuturor, al adunării din acest an. Tot restul a fost supus discuției. De-aceia îl discut și eu; mai ales fiindcă *Patria*, transportată de succesul d-lui V. Goldiș, nu vede, nu aude, decât ce îi surăde aspirațiilor sale politice, care nu au a face cu aspirațiunile pe care le-ar putea urmări, sau ar trebui să le urmărească exclusiv „*Asociația*.“

* * *

Deși sunt ales președinte al secției literare a „Asociației“ — precum am aflat, însă, abia în Timișoara —, m'am așezat în public, micșorând astfel cu una „icoanele“ naționale ce azi, după obicei, iau loc pe tribună, la Timișoara pe o scenă de teatru de vară. Ochii și buzele d-lui dr. Cicio-Pop mă urmăresc cu sentimentele ce i le-au lăsat manifestările mele politice din urmă. *M'en fiche* — și mă așez lângă nevastă și lângă colegul de Academie, I. Simionescu (rector la lași, liberal simpatic).

Cercetez scena.

Cam jumătate din comitetul central lipsește. Scuzez pe mitropoliți, deoarece votul lor a fost divulgat *de un fost șef de resort*, printr'un articol de fond al *Patriei* — *dar asta nu-i politică, nici vorbă!* — și, deci, pot lipsi. Scuzez și pe ceilalți, deoarece evenimentele care au urmat le-ar fi dat drept să lipsească.

Dr. O. Rusu își face datoria, complet, bine, simplu. După d-sa apar și dispar câțiva oratori solemnii, sau solemnizați, cari dau îndrumări... nației și „Asociației.“ Pretențios! Dintre toți acești oratori pe care gravele idei îi cam... apasă — așa pare, dacă nu va fi chiar așa — unul singur mi-a rămas drag: Bătrânul Ungureanu, cu grijele lui sincere de progresul economic al poporului, dând o notă pe care alții o aud bucuroși, dar nu o repetă. Bătrânul acesta — l-am mai întâlnit — nu mai iese din Timișoara; și vorbind de această oprire pe loc, umil înalță ochii la cer lăsându-se în mila Domnului, care se va îndură de el și ni-l va păstra încă.

Deodată — după prezentarea raportului general, un glas răgușit — de sigur bine înțeles că... cineva — propune, tocmai din fund, comisiile. Nimeni nu crede că trebuie să intervie; deci: Trăiască! Și ne ridicăm. Mișcând piciorul am simțit însă o sforică ce-l legase pe propunător de... cineva depe scenă. Curentul de tainică înțelegere încetase însă, căci eu n'am simțit niciun tremur de sforică ori niciun îndemn. Deci, foarte liniștit, plec și eu la banchet, la banchet!

Pe drum meditez o greșală a dlui Iuliu Maniu. Domnul Iuliu Maniu nu a fost punctual ori, pe limba altora, punctuos. A venit fix 30 de minute *după* începerea ședinței. Cineva trebuia să-l vază. Îl văzuseră cei de-aproape; dar ei tăcură; îl văzu cineva de mai departe; Trăiască Maniu!; trăiască, trăiască! Dl Maniu înaintează încet, ca o icoană ce s'ar fi coborât pe două picioare omenesti; fața tremură ușor ori pare că tremură, ca a floarei care simte aproape aripile fluturului ce acum-acum se va așeza pe ea; fluturul este aici aplauzul bătând aerul. Aplauzul este *politic*, orice ar zice oricine, deoarece bărbatul căruia i se dă este *numai* politic. Ce plăcut lucru, să nu fi punctual, să sosești în adunări culturale tocmai după ce cultura a mai înscris în istoria sa o epocă de 30 de minute! Și totuși, sincer ca totdeauna, declar că d. I. Maniu mie îmi este simpatic; și că ușoara ironie din acest pasaj se potrivește foarte bine cu căldura potolită ce-o simt și eu pentru d-sa, până când, cine știe când, cine știe de ce, s'ar putea să înghețe și căldurica asta,

La banchet deci!

Intâia ședință nu lăsase în suflete nicio impresie, nicio mișcare. Banchetul a lăsat chiar una rea. Discursurile, convenționale. Al patrulea, cerut de aderenți *politici*, al căror raport cu înaintarea culturii și literaturii nu a fost verificat, nu s'a ținut, adecă tot s'a ținut, dar acum? „Galeria“ cerea: Maniu, Vaida! Un arhiereu, la celălalt capăt al mesei, auzise că discursurile s'au terminat și nu admitea și politică; dar nici el nu știa ce va fi acel discurs intenționat, care nu s'a ținut. Au fost deci numai isbucniri de ordin *politic-sentimental*; și dintr'o parte, și din alta.

Poporul din coruri, mai ales din cele vechi și care se pregătiseră anume, a șters impresiile rele dela banchet. Ideea nu este, însă, nouă; este o repetiție a unui trecut frumos; *varianta* nouă a *prilejului* dat a lipsit; constatarăm un laudat și vredic de laudă curent; dar — gesturi *spre viitor* nu s'au făcut; niciun text nou, nicio arie nouă; pentru că *înainte* de proba nouă a virtuosității, nu existase atmosfera de așteptare, de speranță, de încordare, de entusiasm care să poată inspira de ex. pe vreun poet local, să alege cu un text la d. Vidu sp. ex. să-i compună rimele... Inspirația — cum ar fi ieșit ea din articolele din *Patria* și *Infrățirea* despre următoarea maaare alegere?! Poporul, mult ne-a dat; dar poporului noi, intelectualii nu i-am dat nimic nou.

În seara acelei zile mi se lămurise că demonstrația *culturală* a „Astrei“ nu reușia.

A doua zi: Rapoartele comisiunilor alese ieri!

Despre raportul general: Un tânăr svelt, vorbind bine românește, știind să facă fraze corecte și bine accentuate ia punct de punct, laudă ori dă iertare, dar — nu spune nimic. Fraza cu atribute („Bătrâna“ asociație, etc.) par'că mă duce înapoi în timpurile lui Popfii, Silași și Vulcan; se pare că în „Asociație“ și tinerii sunt bătrâni. Nu; crezusem că așa ceva declamat, nereal, *nelegat de niciun sistem de vedere asupra complexelor culturale*, de nicio orientare în noua noastră situație, va avea încrederea să se ivească chiar declamându-se cu gesturi (bine alese).

Comisia aceasta a mai făcut o greșală. Niște membrii făcuseră niște propuneri; comisia a *suprimat* discuția trimițându-le — comitetului central. Dar membrii aceia veniseră, ca să și le susțină; dar un președinte activ ca d. Cristea (Zalău) nu se bagă așa ușor în buzunar, ca să-i tacă cloțul, de silă. El a și luat cuvântul și a vorbit bine, dar și supărat. De ce l-a supărat on. comisie? Eu? am tăcut despre o propunere a mea, suprimată și ea, deși era bună, am tăcut, fiindcă tăcerea mea este adeseori... un răs suprimat..

Să stăm, deci, de vorbă acum, *aici!*

Eu propuneam, ca, cu prilejul adunărilor „Asociației“, aceasta să întocmească *cursuri de universitate populară de câte 6-7 zile*, ca în aceste cursuri să se predea sumar ori și mai pe larg cicluri de cunoștințe, ca de ex. *Lirica română modernă*, *Finanțele țării*, *Europa și România*, *România și vecinii săi*, *Cauzele și modul distrugerii Austro-Ungariei*, *Cooperarea de consum*, etc. Lumea tot vine la adunare; dar în loc să vie pe trei zile, ar veni pe șapte; cine a adăpostit-o trei

zile, ar adăposti-o și șapte; localnicii ar fi, în tot cazul, la fața locului, căci ei n'ar fugi de cursurile universitare-populare, și *am avea, an de an, oraș după oraș, câte-o faptă culturală serioasă*. Ori nu-i așa? Sau se poate ca cineva să se opue?*)

Așadar, să sperăm că pe viitor vor înțelege și încă-neînțelegătorii „Astrei“, că *pentru propuneri serioase se lasă discuție liberă*, în plin, deoarece *din plin se fac curente, nu din cabineturi*.

Apoi se alese președintele. Lumea l-a aclamat — în sală sosise tot partidul național; — d. I. Lupaș n'avea nevoie să mai caute argumente, chiar contestabile; *sic voluit, sic fecit* — partidul; și — dacă N. Iorga nu mai primia — nici nu a făcut rău că așa a voit. Dacă N. Iorga ar fi primit, dacă niște liberali nu lansau alt nume, dacă toți ne-am fi înțeles — și eu, și alții, care am privit *numai* la o luptă, care nu s'a mai dat — am fi discutat... nostim. Nu a fost, însă, nici din partea liberalilor nici o încercare serioasă; minte celce spune că ar fi fost; și deci partidul, venit firește ca înmîită înmulțire de... membri ai „Astrei“, nu, Doamne apără, ca partid, a aclamat...**)

Mai mult m'a atras, firește, conferințele de după amiazi. Dl profesor Silviu Dragomir (*este din partid*) a vorbit despre elementele etnice, străine în Banat; și dna Bocu (*soția șefului bănățean al partidului*) despre fiorul esteti: produs de țesăturile românești în America. Simpatica conferențiară a vorbit cu lirism bine formulat; conferențiarul, bun în fond de specialist, a ținut să asigure pe bănățeni, că la Banatul sârbesc — nu se renunță. De sigur, nu; dar — pe când? Tache Ionescu a spus, într'o ședință a Senatului, că la acest scop am putea ajunge numai într'un războiu european; am regretat, că autorul-orator la Timișoara nu și-a spus și părerea sa, pentruca lumea să nu aplaude numai sentimente — ce ușor este să le ai și să le aplauzi! — ci idei precise, care ne răpesc pe timpuri îndelungate.

Pentruca nimeni să nu mai zică, ce am auzit dela un subțire observator: La conferințe nu s'a făcut pe față politică, dar s'a făcut apel numai la forțe naționale, deși voi, ardelenii, aveți, cum văd, și altele; pentruca nimeni să nu mai sufle nici-o vorbă, la anul — dela birou — se va întrebă, se va invita toată lumea cu carte să contribue

*) Pentru ca să se simtă până unde au ajuns sașii cu poporanismul lor, însemn că în acest an dela 25 Oct. până la 19 Dec. se ține un curs de *universitate populară* în Șura-mică. Se vor trata subiectele: Religia și concepția filosofică (modernă) a lumii. — Ideile conducătoare ale istoriei universale dela 1870 încoace. — Situația sașilor în România. — Viața și opera lui Goethe. — Evoluție și creațiune. — Teoria modernă a răssei. — Igiena. — Aritmetica și contabilitatea societăților Raiffeisen. — Gimnastică,

Ascultătorii iau masa comună în casa *parohială*. Cursul se plătește cu 2000 lei, 2 kgr. de untură (sau slănișă). În loc de bani se poate plăti cu produse ale câmpului, grădinei, etc.

***) Nota comică: Un om, altfel serios, fost deputat, mă asigură, la o masă, că, fiind în Arad, ministrul Văitoianu s'a interesat de alegere, că la Blaj s'a răspândit (din iadul liberal!?) știrea că alegerea s'ar fi amânat, pentruca oamenii (siguri) să nu mai vie la adunare!

În „splendoarea” sesiunii... cu lucruri chiar mai de folos decât cele ce le-am auzit.

* * *

Tot ce s'a petrecut sau s'a făcut la „Asociație” mi-a fost dovadă că ea trebuie să caute o orientare nouă, desbărată de orice încercare de-a o sprijini cu apela la *tovărășii politice*, căutând numai la ținta culturală ce-o are.

„Asociația” trebuie să-și dea seamă de situația politică externă; dându-și seamă de ea, are să știe ce țara noastră va trebui să facă pentru a-și păstra *întăietatea* în orient; știind aceasta, va alege și din parte-și mijloacele bune să colaboreze la acest scop general; mijloacele trebuie strânse în sistem. Din exemplele mele — date la discuția raportului — reeșii că nu toți ne dăm seamă de nevoia concurenței pentru *întăietate* (probă niște despărțăminte care, chiar în graniță, nu se pot reconstitui), că unele mijloace, suficiente odată, au devenit ridicole și că, în direcția lor veche, trebuie înlocuite cu altele, eficiente (chestia burselor), iar altele (bibliotecile) trebuie complectate, adaptându-se trebuințelor *regiunii ardelenesti*. Ca să fiu și pe placul celor ce nu ascultă bucurilor *adevărul*, mai ales când el vine dela oameni „tolerați” numai în atmosfera *politică* ce se mișcă deodată, cu oamenii pe străzi, în săli, în cafenele, mai ales când *adevărul* vine dela un realist, ca să fiu și pe placul acelor, am vorbit puțin, socotind că aiurea și altă dată va fi loc și timp de spus *tot*.

Am curajul să spun scurt: Ori „Asociația”, sporindu-și conștiința, va merge pe drumul arătat de mine, și în acest caz se va adapta noii situații a țării, sporindu-și și energia; ori nu o va face și atunci nu va putea spori puterile naționale în măsura în care i se cere — teoretic, de ceice declamă bucurios, practic de ceice sunt și în stare să lucreze.

Aducă-și „Asociația” aminte de mersul său, ca să vadă încotro să pășească și de aici înainte!

* * *

Pe când „Românii din Banat erau oprii de către unele autorități de acolo a scrie cu litere latine” (*II Adunare generale a Asociației*, 1862. p. 9), pe când în Ardeal latinisă T. Cipariu, iar alții chiar desprețuiau glasul popular; deși era națională —, „Asociațiunea” discută numai: ortografie, diplome nobilitare și estetică; și prevedea secțiile. Plutea pe sus; puțini o vedeau. Abia la 1869, *abia după opt ani de lucru*, hotărî să înființeze despărțăminte; abia dela 1870 ea se apropie deci mai mult de popor. În popor, mai adânc, a intrat abia cu înființarea agenturilor. Abia de pe la 1900 aceste apropieri au fost mai productive. Deci: „Asociația” a mers din sus spre jos; dela filologie și estetică, la *poporanism*. Dincolo de acesta nu are unde să mai înainteze. Aci s'a oprit. Dar în acelaș timp și-a constituit și secțiuni (1900): literară, istorică, școlară, științifică, economică. De aici ea întinde încă brațele și spre pătura cultă.

Pătura aceasta — cam ațonică — are acum: Academia, Institutul social, Universitatea din Cluj etc.; pe lângă acestea secțiile Asociației trebuie, totuși să caute a fi la înălțimea științei românești: 1. *completându-și numărul membrilor printr'o nouă serie de alegeri, fortificându-se astfel, dând noi puteri muncii*; 2. *făcând din fiecare adunare generală un prilej de manifestare resonătoare adânc în colțul de țară în care se va produce*; 3. prefăcând revista *Transilvania* în ce trebuie să fie: o vatră de adunare a tot ce privește această țară și de avis asupra tuturor ideilor care trebuie să între și în Ardeal. Astfel, membrul cult, care primește revista, va simți că cetind-o crește cu ea, se lipește cu pieptul de ea. Dar mai mult decât de orice — tocmai în această epocă de trecere dela împetritătele stări ungaro-române la cele pur-române — cred că „Asociația“ trebuie să poarte mare grijă de *popor*. Cuvântul „popor“ este atât de intuitiv și bogat, încât de nici o amănunțire a consecințelor lui nu este de nevoie. O singură idee, privitoare la popor, mi se pare necesară în acest context: ce i se spune lui, ce i se scrie nu trebuie să fie numai tutelar: economic, ca să-l ridicăm, chipul din sărăcie; religios-moral, ca să-l ținem în bigotism; ci și social și politic-obiectiv chiar, pentruca însuși să-și deie seamă de toate condițiunile care întăresc neamurile semănate pe pământ.

La astfel de muncă împreună totdeauna va fi o piedică încercarea, făcută acum, de-a exploata politicește „Asociația“. „Asociația“ servise politiceii subț unghiuri; așa se explică și avertismentul „patriotic“ al lui Al. Mocsonyi citat de mine la începutul acestor reflexiuni, și era bine că pe atunci servia și politiceii, ea era națională și toți ai ei erau naționali. Dar acum, ... ne-am prefăcut. Acum întărirea nației nu se mai caută pe drumul unic al întăririi sufletului și limbei naționale. Acum sunt între noi deosebiri de vederi la care unii țin egal de călduros ca și alții. Andrei Bârseanu a fost ultimul președinte al *epocii naționaliste* a „Asociației“. Cu d. V. Goldiș începem altă epocă. D-l V. Goldiș este dator să-și dea seamă ce însemnează a începe altă epocă, ce poate însemna a o începe bine. Cu banchete aproape tumultuoase și cu injurături politice pe margini — doi domni chiar erau să se iea de piept! —, cu raporturi de cocoloșire și cu urale de aclamare ca pe timpii de alegeri de Cameră, jură nicio nouă idee de tresărire a corpului național — nu va merge. Cultura are finețe, literatura are flori, la înecarea lor în glod politic nu va colabora niciun spirit conștient de ce este ideal cultural și ideal literar. Intorcându-ne spre acestea, ne întorcem dela ce a fost Timișoara spre ce va trebui să devie orice viitoare adunare a „Asociației“.

G. BOGDAN-DUICĂ

Postscript. Articolul meu era scris, când *Lupta* din 13 Septemvrie aduse un articol (cum zice ea) din „cea mai imediată apropiere a șefului partidului național“. Iscălitul *Dela Alba-Iulia* este chiar d. Emil D. Fagure, care a venit la Cluj să propue naționalilor o colaborare cu una (oricare) din „nuanțele“ averescanet D-lui Fagure *deja* dela Alba-Iulia i s'au spus despre „Asociație“, aceste surprinzătoare rânduri:

„Pe ce ne vom bizui? De sigur că pe toate nevoile pe cari le-a agravat

intr'o măsură neuzită incapacitata și discreditul guvernului în lăuntru și în afară — unde a diminuat prestigiul României — dar, credincios unui trecut de lupte grele, șeful nostru se bizue înainte de toate pe *propriile forțe ale partidului național*, pe care-l credem azi cel mai cu rădăcini în masele populare, cel mai unitar și mai disciplinat. În Ardeal forța lui s'a văzut și la serbările pentru comemorarea lui Șaguna și acum în urmă la alegerea președintelui „Astrei”. Tot ce are Ardealul ca inteligență și ascendent asupra masselor s'a dovedit a fi de partea partidului național. Nici prin minte nu-i poate trece d-lui Maniu de a introduce politica în asociațiile culturale. Dar când a văzut că se încearcă a se face din calitatea de membru al partidului național o cauză de inferioritate, făcându-se tot soiul de mizerii d-lui Goldiș, candidatul agreat de tot Ardealul la președenția „Astrei”, atunci s'a dat cuvântul de ordine: Goldiș și nimeni altul — și Goldiș a fost proclamat ales în unanimitate“.

Avem așadar, ulterior, o mărturisire „din cea mai imediată apropiere a șefului” că la Timișoara venise tot partidul, călătorind... cu 75% reducere și cu entuziasmul politico-culturalo-naționalo — etc. etc.

Numai de n'ar plăti „Asociația” mai mult decât s'a economisit cu cele 75% !

G. B. D.

Lămuririle generalului Averescu

La adunarea aranjată zilele trecute la Oradea-Mare de către organizația partidului poporului din Bihor s'a cetit o scrisoare din partea domnului general Averescu, care a fost împiedecat de-o indispoziție să vie în mijlocul partizanilor săi.

Scrisoarea fostului președinte de Consiliu ia proporția unei importante manifestări politice și preocupă tot mai mult opinia publică din Ardeal pe urma lămuririlor ce aduce asupra legăturilor din ultimii ani cu partidul național și mai ales pe urma constatărilor strâns înrudite cu frământările actuale.

Trecutul recent al conducătorilor comitetului de-o sută răsare ca dintr'o oglindă nemiloasă din rândurile calme ale generalului, care rămân ca o prețioasă contribuție pentru înțelegerea istoriei noastre contemporane. Bagajul de idei și sentimente cu care distinșii bărbați ai Consiliului dirigent au plecat odinioară la București se desvelește înaintea cetitorilor ca o enigmă descifrată însă azi în văzul tuturor. A ceti și-a înregistra această pagină de analiză comprimată e datoria tuturor spiritelor oneste pentru a căror judecată adevărul e supremul factor determinant.

Intrucât ne privește pe noi, mănunchiul de oameni care scriem revista „Țara Noastră” și prietenii ce ne urmează, cuvintele șefului nostru sunt cea mai desăvârșită auto-justificare. În nenumărate rânduri s'a schițat aici călătoria plină de zig-zaguri a domnilor Vaida-Maniu, pe care scrisoarea dela Oradea o pune la punct în înlănțuirea ei cronologică. În articolele noastre am arătat și lipsa de simț politic a mult pășiților peregrini repeziți cu atâta infometare la cârma țării și egoismul lor provincial cusut cu ața albă a șiretlicului minor și bălcizarea permanentă pe toate răzoarele câmpului politic.

Un singur lucru se limpezește însă în mod categoric din lămuririle generalului Averescu, asupra căruia noi n'am stăruit încă până azi. Este exemplara corectitudine ce ne-a călăuzit în acțiunea politică, în deosebire de foștii tovarăși care și-au inaugurat pășirea lor de dincolo de Predeal prin călcarea cuvântului dat, pentru a evolua mai târziu spre acea dogmă a ipocriziei care a risipit prestigiul Ardealului

și-a transformat vechiul partid național într'un organism amorf lipsit de șira spinării și fără nici-o consistență.

Domnul general arată geneza intrării sale în guvernul prezidat de d. Vaida care i-a cerut concursul și lămurește că principala condiție pusă de dânsul și acceptată de partea adversă era *fuzionarea Ligii poporului de-atunci cu partidul național pentru a forma un unic partid*. Acesta este adevărul, piatra unghiulară dela care pornesc toate tribulațiile de mai târziu ale înțelepților dela Cluj și care pune în adevărată lumină și linia noastră de conduită de-atunci și până astăzi.

Ideia fuziunii partidului național cu curentul politic prezidat de generalul Averescu a ieșit la suprafață din primele zile ale constituirii primului Parlament integral. Domnul general vorbește de subsemnatul, ca de unul din autorii de căpetenie ai acestei idei. Realitatea este, că dela început am înțeles necesitatea raliării partidului național la un factor politic din vechiul Regat, dându-mi seama că aceasta este singura platformă de a-i asigura un rol la guvernarea țării. M'am făcut deci ecoul credinței mele care găsea răsunset în cadrele partidului național de-atunci și după înțelegerea avută cu domnii Maniu și Vaida care au consimțit la o fuziune cu liga de sub conducerea generalului Averescu s'a produs intrarea acestuia în guvernul domnului Vaida. Care a fost buna credință și sinceritatea amicilor contractanți, se arată în scrisoarea dela Oradea. O săptămână a fost deajuns ca să ne edificăm complect și să părăsim ilustra societate, generalul și cu mine. Ce-a urmat mai târziu știe toată lumea: degrengolada de câteva luni a unor joviali agramați politici și ridicola lor prăvălire în neant. În mod logic însă ideia n'a murit, ci dimpotrivă a fost întrupată de către acei care am crezut în ea. Iată deci realitatea: *partidul poporului s'a înfăptuit prin unirea Ligii de sub conducerea generalului Averescu cu acei dintre ardeleni care consecvenți angajamentului luat au ales drumul cel drept din prima zi și călăuziți de-un principiu n'au făcut din situația lor o marfă pentru toate târgurile.*

În cursul celor patru ani partidul național, în continuu deficit pe urma acțiunilor lui, după ce s'a asvârlit într'o penibilă orbecăială fără busolă și fără țintă, după ce în mod vinovat și antipolitic a răscolit aici masele cu diverse lozince regionaliste, a intrat în celebra eră a pertractărilor, cunoscuta călătorie circulară pela toate ușile. Ca o marfă de vânzare purtată de voiajori nedibaci conștiința patronilor din Cluj s'a plimbat pe enorma distanță dintre domnul I. Brătianu și I. Mihalache, cu-o exasperantă revărsare de vorbe și de făgăduinți. S'a discutat cât de colaborare cât d. fuziune și nu se găsește om politic de prima sau de-a zecea mână în România-Mare, din orice partid, care la un moment dat să nu fi fost convins că târgul e bun încheiat cu domnul Iuliu Maniu. Toate au dat creș însă, marfa în cursul vremii s'a stricat, adjectivele negustorului s'au tocit și pe urma tuturor ofertelor a rămas numai constatarea că onctuosul drumeț dulceag și ceremonios nu duce subțioară decât o ladă goală din ce în ce mai puțin interesantă.

În acest răstimp de câțiva ani, firește, figuri placide cu ramura de măslin s'au ivit reeditând din nou planul unei înțelegeri cu partidul

poporului. Generalul Averescu, dupăcum se spune în scrisoare, cu blânda lui sobrietate caracteristică, dublată de-o experiență plătită la timpul său, nu s'a închis în fața lor. La toate ocaziile, admițând ideia fuziunii, singura care avea un temei programatic și înlăturând formula colaborării dovedită ca izvor de slăbiciune pe seama unei guvernări la noi în împrejurările actuale, a căutat să desprindă firul conducător din grămezile de vorbe și să ajungă la realizarea unui fapt politic. D-sa îmi face cinste de-a accentua în mod special, că eu n'am pus nici un obstacol acestor tentative de apropiere. Perfect exact. Am primit cu-o liniște desăvârșită, după care îmi ascundeam neîncrederea absolută, toate repercusiunile acestei dificile și șchioape șiretenii rurale, de care aveam atâtea cuvinte să nu mă mai impresionez. Nū s'a făcut nimic cu noi, din aceiași o mie și unul de motive care determină solitudinea politică și morală a domnilor dela Cluj și izolarea lor ermetică de toate curentele de gândire din cuprinsul țării.

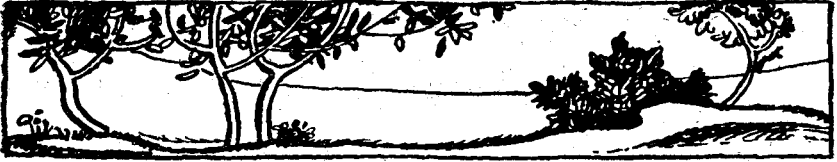
Domnul general Averescu, cumpănind situația politică actuală dă-răpănată, invocând necesitatea închegării unui partid puternic care-ar putea să înlătore grabnic guvernarea liberală, declară din nou, cum a mai făcut-o și de alte ori, că dacă nădăjduita contopire întârzie nu este din cauza lipsei de bunăvoință din partea noastră. Constatarea e pe cât de normală, pe atât de adevărată. Noi stăm pe aceeaș bază principală din trecut, privim lucrurile din aceeași perspectivă și lipsiți de orice interes personal stăruim pe acelaș făgaș al unor considerațiuni logice. Fuziunea între cele două partide este ideia noastră inițială și deci înțelege oricine că suntem gata oricând să înlesnim biruința propriilor noastre gânduri..

Un lucru însă certifică scrisul șefului nostru: pe cât de gata de-a primi o mână întinsă frățește pe atât de refractari la tergiversări, înzestrați cu oare cari calități sau plini de greșeli, noi nu suntem făcuți din aluatul pertractanților odioși. Partidul poporului după cum nu s'a zămislit din târguieși, nici în desfășurarea lui ulterioară nu plasează speranțe în combinații de tarabă.

Poate nici nu mai e nevoie după atitudinile noastre răspicate de pân'acum să accentuăm din nou credința ce-o avem că paralel cu lichidarea trecutului de care se poticnesc totdeauna protocoalele partidului național, o lume nouă de simțire se înfăptuiește care scapă micilor neguțători și în care convingerile noastre prind zilnic rădăcini tot mai puternice.

În această *lume nouă*, care este pe drum și va veni să primească atmosfera, fie că valorile răsuflete de ieri se contopesc sau se sparg, noi ne punem nădejdele de mâine.

OCTAVIAN GOGA

Floarea Soarelui

De când răsare și până asfințește
De mii de ani purtând acelaș dor
Și chinuită de-un nestins fior
Ea-i cântă zilnic imnuri și-l slăvește.

Dar el de mii de ani strălucitor
Se 'nalță 'n scări de-argint dumnezeeste
Și abia cu'n zâmbet doar o'nvrednicește
Trecând pe drum în veci nepăsător.

Ce-i pasă lui de-bietul ei amar!?
... Iar ea văzând că toate-s înzadar
Se'nchide tristă, rând pe rând, în sine.

Și veșnica-i nădejde-amăgitoare
Vărsându-și-o 'n sămânță ei de floare
Și-o pune toată'n anul care vine...

TEODOR MURĂȘANU

Ce-i cu „fascismul“ în Ardeal?

În redacțiile cunoscutelor ziare „independente“ dela București, și de-abună seama, în rândurile sprijinitorilor oculte ale acestora la fel, a izbucnit deunăzi un prelungit acces de frică, în fața așa numitei mișcări „fasciste“ dela noi. Nu trece o zi dela Dumnezeu, fără ca honigmanii și rozenthalii aciuiți dealungul străzii Sărindar, — această nouă Lipscănie a tiparului, — să nu scoată înspăimântați un nou țipăt de spaimă. S'ar părea că ar mai fi și altceva în primejdie pe lângă micile interese de teighea ale antreprenorilor de opinii scrise.

Mai întâi, se înțelege, e periclitat însuș viitorul democrației române, pentru cari neobosiții paznici ai nevoilor obștești și întrepizii vrăjmași ai reacțiunii s'au declarat gata să moară în vârful baricadelor lor de hârtie maculatură. Sunt amenințate, cum am zice, drepturile omului, pentru cari strămoșii martirilor de astăzi, scurși de pretutindenii pe pământul primitiv al României, au luptat și au suferit, în Anglia la 1526, în Franța la 1793, în România la 1848, în Rusia la 1905, și așa mai departe. Înțelegeți deci pentruce urzelile criminale ale „oligarhiei“ trebuiesc demascate imediat opiniei publice din țară, ba și mai mult, ele merită să fie înfierate în fața întregii lumi civilizate. Acuzații precise, insinuări întortochiate, denunțuri grave, — o adevărată intrigă, urzită și țesută de mâinile curate ale patronilor dela *Adevărul și Lupta*, — se străduiesc să arate, că în diferite puncte ale țării se organizează o mișcare secretă de asmuțire împotriva străinilor, barbară și intolerantă, destinată să servească drept o unealtă în mâna claselor noastre conducătoare, pentru sugrumarea în fașe a tuturor libertăților cetățenești. Aceasta ar fi, adică, mișcarea „fascistă“ dela noi, despre care gazetele de mai sus nascocesc cele mai variate povești, de stăinuind în fiecare zi alte minuni. Ba, că tainica organizație ar fi susținută deactualul guvern, ba că și-ar fi recrutat primele cadre din sânul armatei active, ba că înaltul ei protector ar fi însuș principele Carol... Răbdătoarele coloane de tipar au suportat toate secrețiunile de imaginație reporte-

ricească. Am cetit astfel, la început, că în fruntea „fasciștilor“ se găsește d. general Moșoiu, jovialul ministru al Comunicațiilor. Apoi, rolul acesta a fost atribuit cunoscutului „pumn“ al d-lui C. Argetoianu. În sfârșit, ultima noutate senzațională, e aceasta. D-l Ion I. Brătianu s'a înțeles, la un pahar de apă de Karlsbad, cu d. Octavian Goga, și în foarte scurtă vreme, directorul *Zărei Noastre*, va lua asupra sa misiunea de a îndruma în favoarea... partidului liberal, valurile tumultuoase ale acestui complot, — ce oroare! — antisemit.

Înțelegeți acum pericolul intern al unei asemenea conspirații politice. Dar, dacă ar fi numai atât!... Situația e cu mult mai gravă, și bărbații integri, cari veghiază ca niște îngeri ocrotitori asupra destinelor României-întregite (grav compromise de trădătorii înșirați mai sus) au avut grijă să arate cu degetul prăpastia spre care mergem. Cetitorii *Adevărului* și ai *Luptei* au fost puși prin urmare în curent și cu cealaltă perspectivă îngrijitoare, — primejdia din afară. D-l Emil D. Fagure a fost precis informat, că amiralul Horthy susține pe subt mână „fascismul“ din Ardeal, cu ajutorul căruia nădăjduiește să refacă Ungaria de altă dată, împingându-i hotarele din nou până pe crestele Carpaților. La prima vedere, versiunea ar părea cu desăvârșire absurdă: căci, chiar dacă ar fi vorba despre o acțiune mai drastică, îndreptată în contra influenței exagerate a unor elemente de curând pripășite pe la noi, am putea ține seamă de împrejurarea că în cursul vremurilor granițele ni le-am cam apărut cu propriile noastre puteri, și n'ar fi prea multe motive de îngrijorare. Demonstrația care ni se servește, e însă alta. Și ea e foarte idioată. Ci-că, singura populație minoritară din Transilvania, credincioasă statului român și profund ostilă Ungariei de astăzi, ar fi aceea alcătuită din verii și nepoții d-lui Iacob Rozenthal, adică tocmai din cetățenii cari ar avea mai puternice cuvinte să se teamă de „fascismul“ românesc. În schimb, „ebrediștii“ dintre Dunăre și Tisa sburdă de bucurie și bat veseli din pumni, văzând cum singurii lor vrăjmași serioși de pe teritoriul românesc sunt, din propria noastră imprudență, maltratați și nesocotiți. Bravii apărători de frontieră de pe calea Văcărești s'au pomenit deci, dintr'odată, strigând: — „Băgați de seamă, că pe deasupra marilor interese ale românismului și peste capetele noastre liber-cugetătoare, antisemiții dela București dau mâna cu antisemiții dela Budapesta, „fasciștii“ de-aeolo fraternizează cu „fasciștii“ de aici, și praf se alege de unitatea națională, pentru care, după cum se știe, au sângerat toți paukerowii, toți schulderii și toți graurii tradițiilor noastre militare!“

* * *

Dar, să vorbim serios. O frământare nouă pulsează, într'adevăr, până în păturile cele mai adânci ale societății românești. Primele valuri au pornit, însuflețite și năvalnice, de pe sălile Universității. În drumul lor cuceritor spre atâtea porți de lumină cari le erau până acum interzise, proaspetele forțe descătuse ale satelor noastre sărace, readuse în sfârșit în alvia largă a dezvoltării lor firești, s'au văzut năpădite

deodată de atâta sgură străină, de atâți oaspeți de pretutindeni așezați într-o absurdă majoritate pe băncile de studiu, încât, simțind limpede nedreapta lor inferioritate materială, au ridicat o îndrăzneală și legitimă protestare în fața unor stări de lucruri, pentru îndreptarea cărora guvernele păreau a crede că n'au nicio datorie de îndeplinire. Alții, s'au ridicat cu osândă împotriva fierberii studentești, nepricepând sau nevoind să priceapă, sensul național al acestui avânt fineresc. Au pretins pedepse exemplare pentru inimoșii școlari răsvrățiți, cari își îngăduiau să aibă o credință de luptă și cutezau să și-o mărturisească. Au cerut, politicoși și jenați, scuze multe civilizației pentru această barbară revărsare de entuziasm curat. Și au aruncat, bineînțeles, în cele din urmă, imputări pline de indignare, aceluia cari nu se grăbeau destul să asmuțe plutoanele polițienești asupra acestor greviși însuflețiți de o legitimă năzuință a neamului lor.

Noi am avut în paginile acestei reviste cu totul o altă atitudine față de acest „vânt de primăvară,” care a pornit să bată în rândurile studenției dela noi. Cu toate exagerările, foarte ușor de înlăturat, ale revendicărilor care se cereau satisfăcute, am pipăit din ceasul celdin-tâi suferințe adevărate, mizerii reale și jicniri nemeritate, pricepând că dedesubtul însuflețitului neastâmpăr nu coace vinovata dorință de scandal al unor „huligani”, cum îi place dlui Albert Honigman să tot repete, ci se sbate însăși tendința de a fructifica pe toate tărâmurile energiile noastre naționale, atât de strâns încătușate până acum. Am salutat deci frământarea din rândurile tineretului nostru universitar, ca începutul unui proces normal de reintegrare a elementului românesc în drepturile pe cari, cu toată seninătatea de cuget, și le poate cuprinde în propria lui țară.

Cadrul acestei stări de spirit s'a lărgit însă mereu. Aceleași simțiri au început să răscolească acum cercuri tot mai cuprinzătoare; aceleași judecăți au început să încălzească încetul cu încetul și frunțile mai mature. De aici, evident, frica de „fascism”, despre care po-
menim în fruntea acestor rânduri, și o nouă serie de scrâșniri din dinți din partea celor cari îi presimt urmările.

Nici despre această grozavă speriitoare „fascistă” însă, noi n'avem pentru ce să vorbim pe șoptite. Nu mai încapem îndoială, că legionarii domnului Mussolini, cu negrele lor cămăși și cu salutul lor roman, nu sunt un articol de export. Așa cum s'a născut și s'a dezvoltat mișcarea „fascistă” din Italia, ea corăspunde în chip armonios cu temperamentul de totdeauna și cu necesitățile de moment ale poporului italian. A-l transporta aici, la gurile Dunărei imitându-l în ritualul său spectaculos și în militarismul lui pitoresc, însemnează a-l caricaturiza, și până acum, marile isbucniri ale ideii naționale, plămădite din sfortarea sufletească a unei națiuni întregi, nu s'au lăsat niciodată parodiate.

Maimuțăreala, prin urmare, ar fi și ridicolă și inutilă. Dar nu e mai puțin adevărat, că „fascismul” acesta, atât de ironizat de șloimsohnii români, a însemnat, în Italia, un răsunător triumf pe seama principiului de întărire a statului împotriva tuturor încercărilor de a-i slăbi unitatea. Noi scriam aici, a doua zi după ce dl. Mussolini fusese che-

mat la Roma pentru a i se da frânele guvernului: — „Triumful acesta nu însemnează simpla înlocuire a unui guvern printr'un altul. E izbânda unei legitime stări sufletești și a unei concepții care a stat la temelia însăși a marelui război cărui a i-am supraviețuit. E o biruință a ideii naționale. Ideea națională, pentru care a fost purtat cel mai crâncen război al lumii, reintră în drepturile sale. Națiunile cari au sângerat pentru a smulge puțința unei închegări statornice în granițele lor firești nu pot compromite acest câștig scump plătit, de dragul unor experimentări primejdioase, semănătoare de adevărate dezastre. Imaginea sacră a Patriei, care a strălucit în vârful baionetelor, deasupra câmpurilor de luptă, nu se putea întoarce în noroiul unei promiscuități internaționale“.

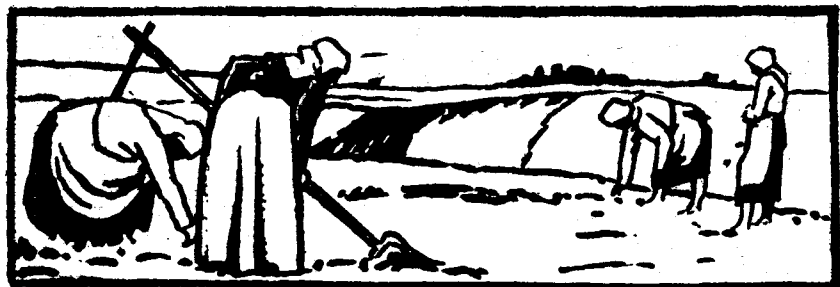
Marile adevăruri ale rasei sunt aceleaș, la poalele Apeninilor, ca și în văile Carpaților. Iată pentruce, fără a ne gândi să încurajăm copia artificială a „fascismului“ italian, — de vreme ce nu avem nevoie să ne importăm lozincele noastre călăuzitoare de pe malul Tibrului, — am dat alarma cei dintâi, față de copleșitorul străinism care ne amenință și am cerut ca toate puterile naționale să se realizeze, pentru a salva cu o oră mai de vreme, obiectivele războiului de ieri.

Atât am făcut, deocamdată.

Intrucât e vorba de un program de acțiune directă, și ar veni vremea ca apăreriile noastre înțelegătoare față de o prelungită fierbere, să se preschimbe într'o trâmbiță de război, să fie liniștiți mâncători de „fasciști“ că suntem cu ochii în patru și la momentul oportun vom face acest lucru potrivit obiceiului nostru, la lumina zilei, și fără să ținem seamă de sughițurile tuturor proxeneților așezați pela răspântiile impetruitei noastre arene politice.

In ziua aceea însă minoritarii reporteri dela *Adevărul și Lupta* nu-și vor mai ticlui plachiile lor informative scormonind rămășițele insalubrei lor fantazii; realitatea le va oferi destule neplăceri pentru ca să nu mai fie nevoie de atâtea stupide născociri...

ALEXANDRU HODOȘ

La țară . . .

Nicu are temă la limba română: „Viața la țară“. Cum le-a dat-o profesorul, le-a și spus, cași tuturor băeților cărora le-o tot dă de vr'o zece ani în clasa asta: — „Da' să nu vă puie dracu' să copiați de pe undeva de prin cărți; să scrieți, mă, ce știți voi despre viața la țară, așa cum ați văzut voi cu ochii voștri, m'ați înțeles? din experiența fiecăruia, care va să zică ce i-a rămas în memorie de astă-vară . . .“

Astă-vară însă Nicu a petrecut-o tot aici la București, în Dobroteasa, ca și vcrile trecute, de când își aduce aminte. A fost vorba, ce-i dreptul, să-l ia și pe el odată cu „coloniile școlare“, da' nu l-au găsit doctorii destul de firav, — era oarecum bucălat și sănătos de felul lui; ș'asa trebuise să-și amâie nădejdea pe alte timpuri mai bune, când o să ajungă și el așa pierit ca Naie al lui Bumbuleț or ca Cristescu Teodor, cărora acuma, vezi, le era ușor să-și facă tema din experiență, care va să zică din memorie . . .

Ei, dar lucrarea trebuie făcută, și din carte nu e voie să copiezi, — măcar că asta putea să nici nu le-o mai spuie „domnul“, că de-acolo ș'asa mult nu se pricepe . . . Nicu stă de un sfert de ceas cu condeiul în mână și se uită lung la titlul pe care l-a scris cât a știut mai caligrafic și l-a subliniat de două ori cu linii mai mult sau mai puțin paralele: „Viața la țară“ . . . Lampa aruncă peste hârtia caetului lumina-i gălbuie, dar nici o lumină nu vine să deslușiască în mintea băiatului nepătrunsa problemă . . .

— Cum e la țară, mamă? . . .

Abia-și dă seama de îndrăsneala cu care a înfrânt ordinul de *tăcere*, de care trebuie să asculte de câteori își face lecțiile; dar e și pedepsit numai decât:

— la ține-ți gura și vezi-ți de carte acolo! Te uită dumneata pe unde-i umblă lui gândurile acuma! Abia l'a dat tată-so în gimnaz,

I-au și apucat gusturile de boerie... La țară, ai? Asta-i de nasul tău, blestematele?... Scrie acolo, — și să nu-ți mai aud trâncăneala!

Atunci Nicu oftează, se hotărăște, mai înmoaie odată condeiul în cerneală, și începe:

„La țară este frumos...”

Și pe urmă, mai cum?

...Ce frumos trebuie să fie la țară! Firește că trebuie să fie ceva așa ca în grădina Cișmigiu, dar mai mare, mai întins, cât mergi, cât mergi, tot Cișmigiu... Cum nu s'a gândit mai curând la asta? Acuma par'că i se mai deslușește icoana în minte, și urmează, dintr'o răsuflare:

„La țară sunt copaci mulți, și e tot verde. Acolo tot te plimbi și nu e școală niciodată. La țară sunt bănci și stai la umbră. La țară e iarbă multă, și e voie să calci pe ea și să te joci, să alergi cu băeții și să bați mingea. Când cade în lac, te urci într'o luntre și o prinzi, și iar începi...”

Stă Nicu, se mai gândește, și par'că tot îl apucă o îndoială.

Acu își aduce aminte că, pe când era în clasa a doua primară, au fost odată cu toții la Chitila, cu trenul. Fusesse lume multă, toți își aduceau de-ale mâncării și clondire pline cu dâșii. Dela gară au luat-o pe jos și au mers, pe un drum pustiu, între două câmpuri întinse, deșarte. Apoi au ajuns la o margine de pădure, acolo s'au oprit, s'au așezat, au desfăcut merindea. Unii aduseseră și ciosvârte crude; aci le-au pus în frigări de lemn, au aprins un foc mare și le-au pus la fript. S'au așezat de-alungul, pe două șiruri, și mâncau toții; unii desfăceau cutiile cu sardele, alții tăiau cașcavalul în felii, alții veniau cu frigările de carne sfârâitoare, îmbiau cucoanele și făceau mare haz când, din lipsă de tacâmuri destule câte una se frigea și scăpa bucățica peste pahare.

„Ca la țară! ca la țară!” tot auzia printre hohote. Pe urmă s'a încins, la scârțâiala câtorva viori, un joc, de țopăia și țața Sevastița cât se făcuse roșie și sufla de par'că nu-și mai înăpea în corset. Băeții tot dădeau fuga în pădurice, dar nu îndrăsniau să se afunde prea adânc, de teamă să nu se rătăciască; mereu să întorceau la masa de pe pajiște unde rămăseseră cei mai bătrâni, la clondire; de geaba îi tot alungau, că copiii tot veniau, atrași de cântecele și caraghioslăcurile chefliilor. Unchiul Gavrilaş încalte luase binișor luleaua neamțului, ba bine de tot, — că la plecare se trântise jos și striga că el nu se mai duce de acolo, că se culcă în pădure, că nu-i mai pasă de nimeni; înjura „porcăria de oraș” și zicea că el de acu vrea să trăiască la țară... Au trebuit să-l ia pe sus.

Il apucă pe Nicu veselia la amintirea asta, și nu se poate opri să nu râdă pe înfundate.

— Iar te-au răsbit ghidușiile, tartore? — răsună aspru glasul de supraveghiare. Și Nicu, redevenind serios, își continuă tema:

„La țară sunt păduri, și acolo se fac petreceri. Oamenii mănâncă, beau, cântă și joacă.

„Pădurea este mulți copaci la un loc, și nu vezi nimica dincolo.

Dacă te pierzi acolo, poți să mori de foame, că nu mii ieși. În pădure nu sunt oameni, numai urși, lupi, veverițe și alte fiare sălbatice...”

Se uită Nicu la temă; — ar fi ea cum ar fi pân'aci, dar e prea scurtă. Mai trebuie ceva. Altele ce mai pot să fie la țară?

Păi da. „Oltenii“ nu vin dela țară, cu câte toate aduc ei prin coșuri? Vezi bine. Și câte ne mai vin tot dela țară... Prin urmare.

„La țară sunt țărani, ei samănă de toate. La țară cresc cartofi și pătlăgele, pui, găște și curcani. Numai pâinea se face la oraș. Grâul crește tot la țară... Și carnea la măcelării se taie tot la oraș dar vitele se aduc tot de la țară. Țăranul are boi și cai și-i vinde la oraș la birjari“...

— Ce, tot n'ai isprăvit acolo, tembelule? Numai la drăcii îți stă gândul... Aide, dă-le încolo acuma, că n'o să stau cu masa după tine...

Se mai uită odată Nicu peste temă: acu poate să-i puie punct. O față întreagă a scris, — ș'apoi ori cât s'ar gândi, altceva nu mai știe. Incalte n'a copiat din cărți, a scris, cum a spus „domnul“, ce știe el din experiență, din memorie, care va să zică.

Șterge condeiul în păr, pune sugătoarea frumos peste temă, iar după masă se culcă liniștit, cu conștiința datoriei împlinite, din greu, dar în sfârșit tot împlinite.

A doua zi se duce la școală vesel, cu lecțiile învățate, cu tema făcută. Dar „domnul“ e în toane rele azi, și Nicu se face mic de par'că stă gata să intre în pământ când, după ce-i citește compoziția, se răstește la el și-i svârle caetul în ochi:

— Nota trei, măgarule! Temă-i asta, mă?..

ION GORUN

Intre orașe și sate

Influența orașelor asupra satelor s'a resimțit în toate vremurile. Orașul fiind reședința tuturor factorilor vieții publice, el are toate mijloacele de prosperare. Influența aceasta a orașelor este cu atât mai puternică, cu cât viața culturală a satelor este mai inferioară, cum e cazul și în țara noastră. Opera de emancipare economică a satelor din vechiul Regat, cea culturală în Basarabia și emanciparea și pe un teren și altul a Ardealului, va avea ca urmare menținerea actualei stări de lucruri încă multă vreme.

Făță cu preponderența aceasta a orașelor, satele noastre se găsesc cel mult în rezistență activă, atunci când observă acțiuni păgubitoare intereselor lor; dar nicăiri nu vedem tendința ca ele să se substituie orașelor prin vreo inițiativă oarecare. În general, ele se conformează acțiunilor dela orașe.

În trecut însă, influența orașelor nu a atins decât viața exterioară a satelor. Încolo, fiecare și-a trăit viața sa individuală, a parte. Mai ales în Transilvania. Câtă vreme orașul se agita împrejurul unor lozinci și idei cari târziu de tot, sau poate niciodată nu au pătruns la sate, acestea din urmă erau refractare oricăror idei noi ce nu erau conforme cu datinele, obiceiurile și înțelepciunea moștenită din bătrâni. Nealterarea vieții interne a satelor românești a fost cel mai puternic factor în lupta dusă pentru lărgirea hotarelor politice de astăzi și tot acesteia îi revine greaua misiune viitoare de a le consolida. Este un adevăr banal acesta, pe care nu-l mai discută nimenea. Ceeace trebuie însă să formeze principala preocupare a noastră, este păstrare intactă a vieții interne a satelor și în viitor, dacă nu și dezvoltarea ei metodică, pe cale de educațiune.

Păstrarea vieții interne la țară, în trecut a fost, o problemă relativ ușoară. Oricine, care purta costum „european“ și nu vorbea și profesa limba și legea românească, găsea la țară urechi surde. Orice „negreață“ ce se apropia de sat era privit sau ca exponent politic al regimului oprimator și deci urgisit, sau, în cel mai bun caz era luat în zeflema, atribuindu-i-se epitete din cele mai puțin măgulitoare. Câtă literatură veselă populară nu s'a brodat pe acest primitiv dar sigur mijloc de apărare în istoria poporului român...

În noua noastră țară mărită, păstrarea vieții interne a satelor

este o problemă, pe cât de importantă, pe atât de dificilă. Regimul politic oprimator fiind schimbat cu acela național, românul dela sate nu mai trage zăvorul sufletesc înaintea lozincelor ce vin dela orașe, deoarece acestea sunt talmăcite și răspândite de oameni cari vorbesc și profesază limba și legea lui. Astfel orașul a câștigat acces liber la sate, iar acestea și-au pierdut imunitatea față de ideile ce se importă dela oraș.

Osmoza între orașe și sate, din nefericire, a început în cele rele, tinzând să distrugă tocmai ce aveam mai de preț: curățenia vieții interne a satelor noastre românești. Abuzurile administrative, campaniile politice prea puțin civilizate, încurajarea speculei și a câștigurilor ilicite, excesele organelor oficiale, inexistența sau ineficacitatea sancțiunilor, toate răspândite de o presă lihnită după senzații, sunt pe cale să dea cele mai nedorite rezultate. În curând, pe lângă dispoziția oricărei autorități, în locul vieții patriarhale și cinste de eri, în satele noastre se va înstăpâni imoralitatea orașelor. Ravagiile par a lua încă de pe acuma proporții îngrijitoare. Să nu evocăm decât două fenomene și primejdia ce ne amenință va fi evidentă pentru orice om cu judecată. Să ne gândim numai la răspândirea uimitoare a diferitelor secte religioase, cari au cuprins întreaga Transilvanie, câștigând zi cu zi sute și mii de adepți și în fața cărora, până acuma biserica și statul stau neputincioase. O altă molimă este brigandajul fără pereche ce bântue în întreaga țară. Morala post-belică a orașelor a creat o stare sufletească analoagă și la sate, foarte înțelegătoare și conciliantă pentru acțiuni ce se isbesc în codul penal. În această privință va rămâne clasic cazul banditului Petru Mantur din Banat, pentru prinderea căruia se cheltuesc de patru ani de zile, zadarnic, bani și atâtea vieți. Și, probabil, prinderea lui va mai reclama multe și mari sacrificii, deoarece în opinie publică a satelor circulă o seamă de legende care-e pun pe acest bandit în o lumină de mare binefăcător al poporului. Se spune, anume, că banii furați nu-i întrebuițează pentru sine, ci prin oamenii săi aduce grâu și porumb efit pe seama poporului necăjit dela munte. Fîind vorba de aprovizionare, ce ușor se recunoaște marca unei false devize dela orașe, în jurul căreia — vai! — câte caractere nu s'au pătat în Ardealul nostru, abia desrobot.

Imunizarea satelor, în contra astor fel de efecte demoralizatoare ale orașului, este o chestiune națională din cele mai importante și care nu suferă nici cea mai mică întârziere, fără primejdia de a nu se mai putea repara. Întrebarea este, cum?... Prin o operă de educațiune morală și națională pe cea mai întinsă scară și cu cele mai variate mijloace, fără să neglijăm nici un tărâm al vieții: să înființăm coruri, case naționale, biblioteci, conferințe, cercuri religioase, expoziții agricole și altele, pentru ca țărănimea noastră să aște din gura și inima celor mai buni fii ai săi, răspunsul la multele întrebări pe cari, în debandada morală de azi și cu lipsa unei pregătiri conștiente de eri, dela sine, nu le poate pătrunde. Și aceasta iute și de grabă, până nu e prea târziu.

P. NEMOIANU

G A Z E T A R I M A T Ă

Țigani se sfătuiră...

La adunarea dela Teaca, țigani s'au declarat popor minoritar și-au ales culorile drapelului și s'au constituit în partid național. ZIARELE

*Vijelios și 'nsutlețit,
Subt cerul de sfârșit de vară,
Un nou tovarăș s'a ivit
In tabăra minoritară.
Acest măreț eveniment
Aș vrea să-l cânt cum se cuvine,
Deși nu știu de port în mine
Atât avânt și-atât talent.
O, muze, să mă inspirați
Ca pe poeții din Elada,
Căci azi, subt poale de Carpați
A re'nviat Țiganiada!...*

*Și-au fost țigani la congres...
Din toate colțurile țării
Se îmbulzeau și-și dădeau ghies,
Fierbând ca malurile mării.
Călări veneau pe bidivii
Cu toată șatra, căldărarii
Amestecați cu lingurarii,
Și-o mie de țambolagii
Intr'un impunător alai,
Pornind în frunte, ca rapsozii,
Care pe jos, care pe cai, —
Iși preamăreau pe drum, voivozii.*

In fața 'ntregului popor
Venì o babă cu ghiocul
Și-asupra marelui sobor
Chemă 'n descântece, norocul...
Apoi, bătând într'un ceavn,
Și fluturând în vânt cămașa,
Vorbi mulțimei bulibașa:

— „Să fie, teteo, 'ntr'un ceas bun!”
„Suntem regionaliști și noi
„Mânca-v'aș, — nu se mai discută, —
„Deci, voi alege dintre voi
„Un comitet miștò, de-o sută“.

„Drept pildă să vă stea 'nainte
„Boerii noștri din Ardeal
„Că barosanii sunt cu minte
„Și au partid național.
„In capul lor e unul Vaida
„Că ăsta e Voivod la ei,
„Și toți pornesc, ca niște smei,
„Când iese și le spune: „haida!”
„Cu severdaniei, popamanii
„Ne-om înțelege excelent,
„Că dumnealor, în Parlament,
„Injură tot ca noi, țiganii...”

„Și bulibașa lor Ghiuluță,
„E ăl mai mare dintre toți,
„Vorbește, știi, de te usucă
„Și are trei zeci de nepoți...
„Să mergem deci acum, fârtași,
„Dar, vezi, să nu vă spargeți blidul,
„Și nu cumva să vă mâncați
„Cași biserica, partidul!...”

.....
Vorbi. Și 'n țigănime, biata,
Băteà un vânt sărbătoreesc,
In timp ce, peste toată ceata,
Plutea drapelul țigănesc!

VOICU IOȘCA PRICOLICI

maestru de clarinet
secretar general al partidului național-țigănesc

INSEMNĂRI

Redacționale. Dl Octavian Goga, directorul *Țării Noastre*, restabilindu-se complet de pe urma boalei prin care a trecut, își reia începând cu numărul acesta colaborarea intreruptă la revistă.

D. Octavian Goga mulțumește tot deodată, pe această cale, tuturor persoanelor din diferite puncte ale țării, cari i-au arătat cu acest prilej prețioasele lor dovezi de prietenie.

Oameni delicați. Congresul partidului poporului a fost amânat pentru zilele de 13 și 14 Octombrie. *Indrep-tarea* a publicat un comunicat în această privință, arătând că măsura a fost impusă de starea sănătății dlui general Averescu. Celelalte ziare au reproduștirea, și bineînțeles, comentariile n'au lipsit.

Adversarii noștri au profitat repede de această binevenită ocazie, pentru a arăta că boala d-lui general Averescu e numai un pretext și că, de fapt, congresul partidului poporului s'a amânat din pricina „crizei“ prin care trece astăzi partidul. Aceleaș interesate răstălmăciri au fost reeditate și cu prilejul adunării dela Oradea Mare. Deci, le cunoaștem. De o lună de zile, anumite foi dela București s'au cramponat cu o hazlie furie asupra aceleiaș teme: descompunerea partidului poporului. Și partidul poporului nu vrea să se descompună de loc. Urzeala de intrigi se

țese înainte, imaginația reportericească asudă din greu și fiecare zi aduce o nouă născocire, o nouă poveste, o nouă minciună.

Firește, nu poate să ceară nimeni eleganță de stil și scrupul moral acestei proze amorfe, care se lăfăiește la fiecare ediție, în coloanele a trei-patru cotidiene bucureștene. Dar, puțin obraz tot s'ar mai putea pretinde, chiar acestor insalubri mercenari ai conde-iului. Intr'adevăr, chipul în care unele gazete bucureștene, în special *Lupta* și *Presa*, găsesc cu cale să „exploa-teze“ cum s'ar zice, politiceste, indispoziția de care suferă d-l general Averescu, ține direct de capitolul necu-viințelor. Acest capitol l'am văzut, nu demult, ilustrat într'o inteligentă caricatură, în care șeful partidului poporului era dus pe o targă la congresul din Chișinău.

N'avem ce zice, delicați bărbați mai sunt și slugile dela București, ale partidului național... Și cum ar fi altfel, când au primit cu toții, la Krakau și la Sada-gura, o educație atât de aleasă?

Remaniere ministerială. Se vorbește iarăș de o remaniere a guvernului liberal. Se pun din nou în circulație numele celor cari pleacă și numele celor cari vin. Jocul acesta, pentru unii pare să fie amuzant. *Lupta* de pildă anunță cu siguranță că: „dacă

se face remanierea, d. Văitoianu rămâne în guvern". La aceeaș oră, *Adevărul* a fost însă precis informat „cum se va face remanierea” dând drumul secretului: „plecarea dlui Văitoianu e sigură”. Cetitorul se uită mirat, întâi la o gazetă, pe urmă la cealaltă, și desigur isbucnește în râs, aruncându-le deoparte pe amândouă.

Nu știm prin urmare intrucât e vorba într'adevăr de schimbarea câtorva miniștri actuali. *Indreptarea* dă câteva versiuni, — fără să le prea creadă. Ci-că, pentru a mulțumi pe toți pretendenții de portofolii, d. Ion Brătianu are de gând să înființeze patru subsecretariate de stat, la instrucția publică, la finanțe, la comunicații și la interne, pe unde ar fi plasați dnii Leonte Moldovanu, Gh. Tătărescu, N. Chirculescu și încă unul din numeroșii concurenți la un loc pe banca ministerială. Ar fi interesant să se realizeze acest proiect, pentru a ne aduce aminte de indignarea cu care protesta *Vitorul*, atunci când s'au înființat, sub guvernul Averescu, cele câteva departamente noi.

Mărturisim însă, cu deplină sinceritate, că toată chestiunea aceasta a remanierii nu ne pasionează de loc. Pleacă d. general Moșoiu? Vine d. Tancred Constantinescu? Se duce d. C. Banu? Il înlocuiește d. Ion Lepădatu? Ce se poate drege într'adevăr, din situația țării?... Așa fiind, deocamdată socotim cu mult mai interesantă ori ce altă schimbare ar interveni printre slujbașii statului, cum ar fi de pildă numirea unui învățător într'un sat de munte, ori înființarea unui nou post de moașe într'o comună dela șes.

Dar bine, cine să ne îngrijoreze, în mod serios, de soarta ministerială a dlui Jean Th. Florescu?

Turburări nervoase. Gazetele honigmanilor din București se arată ex-

trieni de îngrijorate față de situația care domnește în Cluj. Corespondenții speciali ai bine-informatelor organe trimit știri foarte, foarte grave. Am citit, deunăzi, câteva din ele în *Lupta*, și am rămas înmărmuriți. Era vorba acolo de studenți cari atacă lumea „suspectă” prin localurile publice, de grupuri amenințătoare cari staționează cu bâtele în mâni pe la colțuri de stradă, și mai ales de poliția care e insuficientă, care stă nepăsătoare, care nu intervine să apere viața și averea cetățenilor din pașnica cetate de pe malul Someșului...

E de prisos să mai spunem că nu e nimic adevărat din toată această poveste supra-înființată a contraților noștri de pe strada Sărindar. La Cluj e liniște deplină și oamenii își văd de treabă. Chiar de Emil D. Fagure, care a vizitat deunăzi aci pe d. Iuliu Maniu, s'a întors acasă viu și nevătămat, fără ca ferocii „antisemiți” să-i fi deranjat măcar frizura.

Prin urmare, nu sunt tulburări studențești la Cluj. Nici pomeneală despre așa ceva. Sunt numai oarecari tulburări nervoase în redacția *Luptei*, pricinuite de urâte presimțiri, — și de aceea fantazia lucrează. Dar noi nu ne ocupăm aci cu asemenea cercetări patologice. Prin urmare, după ce am așezat realitatea în drepturile ei, punem punct.

„Literatura memorialistă”. Acesta este încă un gen de comercializare proastă a scrisului, care s'a strecurat dela o vreme prin ușa de din dos, în bucătăria unora din revistele dela noi. Micii samsari literari, în jargonul căroră se văd atât de clar urmele depistru, răscotesc birouri, răsfoiesc vechi manuscrise, scot din rafturi colecții de publicații uitate, și în loc să-și întregască astfel recentele lor cunoștințe asupra limbei românești, fac... litera-

tură memorialisă. Adecă, ce să mai lungim vorba: fac literatură!

Câtă dragoste și înțelegere au pentru frământările trecutului se vede din grija pe care o depun ca să denatureze toate tradițiile noastre naționale. Așa se explică, de pildă, pentruce, mai deunăzi, unul din acești unșuroși profanatori de sertare voia să demonstreze cu orice preț, că în manualele de istorie, pe care învață carte tinerile generații, există o lacună: din rândurile revoluționarilor dela 1848 lipsește un nume de erou, Daniel Rozenhal... Câtă pricepere și simț artistic au, se vede apoi din lipsa de respect cu care cotrobăesc în manuscrisele ce le intră pe mână. Așa se explică obrăsnicia cu care un oarecare domn Burăb Lăzureanu și-a permis să scoată într'un volum de „versuri”, improvizațiile și glumele ușoare ale marelui Caragiale, fără să se întrebhe o clipă dacă nemuritorul dispărut ar consimți, din groapă, la o asemenea întregire siluită a operei lui. — Și „literatura memorialistă” merge înainte, nepedepsită. Oare nu s'ar putea închide pur și simplu ușile bibliotecilor publice acestor hiene literare?

Shakespeare la Cluj. — Sărăcia nu este desigur un vițiu. Așa spune cel puțin înțelepciunea proverbelor. Și proverbele au câte-odată dreptate. Deci, nu putem să facem nici o imputare Teatrului Național din Cluj pentru montarea de care s'a bucurat (e un fel de a vorbi) „*Cumetrele vesele din Windsor*”. Pe vremea lui Shakespeare nu se făcea nici atât, decorurile erau rezumate cu creta pe o tablă ospitalieră, regisoratul îl îndeplinea imaginația spectatorului. «Ei, dar lăudărosul Faistaff nu consimțea să jertfească nimic din humorul său sgomotos, din humorul său gras cași înfățișarea soldatescă a acestui „*Miles gloriosus*” britanic. Geniul lui Shakespeare și-a îngăduit

de câte-va ori asemenea caricaturi pline de vervă liberă, de fantazie burlescă, și, fără indoială, aceste mici giuvaeruri de largă veselie burgheză, în care se recunosc pe ici pe colo sclipiri din nestârșita lui comoară, stârneau hohote contagioase de răs nestânjenit.

N'am văzut așa ceva la Cluj. Dl I. Stănescu, un artist de o reală inteligență teatrală și de multă experiență a scenei, se simțea nespus de jenat în maldărul de perne care-i alcătuiau abdomenul apocrif. Cei alți interpreți au înfățișat în stil de mediocră farsă grotescă, o acțiune, care nu e numai trivială. Am auzit vorbindu-se, în ceeace privește direcția de scenă, de numele unui tânăr domn Năstase, „doctor în științele teatrale”. Credem că i se putea da o piatră de incercare de o duritate mai mică. Pentruce străduința aceasta de a alerga la repertoriul shakespeareian, chiar atunci când lipsește aproape totul, pentru a garanta o realizare multumitoare?

Ni se făgăduiește, în curând, *Machbeth* cu d. Zaharie Bărsan. Sperăm să fie o reabilitate strălucită a eșecului sărmanului Falstaff...

Au dreptate! — Lucrătorii tipografici dela *Adevărul* și *Dimineața* s'au pus în grevă. Deci, cinstitele ziare ale dlui Iacob Rozenhal sunt silite să apară în format redus. Ce nenorocire! Dl Iacob Rozenhal țipă ca din gură de șarpe că se prăpădește taraba, și se arată inconsolabil că nu se mai găsește cine să toarne în linotipuri înalta sa gândire politică.

N'avem să ne amestecăm, se înțelege, în acest conflict de muncă prea puțin interesant. Știm însă că marele amic al democrației, d. Iacob Rozenhal, care aruncă azi asupra culegătorilor din atelierele sale tot disprețul și toată dușmânia sa de patron ajuns, e unul dintre acei antipatici îmbogă-

fiți peste noapte prin combinații prea puțin oncrabile, care s'a văzut milionar și potentat al presei fără să fi scris vreodată un rând, exploatănd munca greviștilor de astăzi și a altor oameni cum se cade.

Iată pentruce credem, că greva dela *Adevărul* și *Dimineața* e nespus de caracteristică, și lucrătorii cari nu mai vor să se ostenească pentru a îmbogăți pe dl Iacob Rozenthal, au dreptate.

Negoțul merge bine — pentruce să profite numai d. Iacob Rozenthal?

Ei între ei. Oricine a putut să observe, în timpul din urmă, în ținuta presei maghiare din Ardeal, o evidentă schimbare de atitudine. Din ce în ce tonul e mai agresiv, ostilitatea e mai vădită, temeritatea e mai transparentă. În locul criticismului destul de voalat, dela început, își face loc, pe ici pe colo, o violență de limbaj împinsă cam departe. Și ceea ce merită să fie relevat, e împrejurarea ciudată că ziarele maghiare din Ardeal nu sunt scrise, și adesea nu sunt nici măcar susținute de maghiari. D-l Gh. Tulbure a reușit să descifreze acum câteva luni, în paginile *Tărei Noastre* această șaradă, arătând că „presa maghiară din Cluj, Oradea Mare și Brașov, — ziare scrise și susținute aproape exclusiv de evrei, — se prezintă și azi cu tricoul unguresc la butonieră“.

Acești improvizați apărători ai șovinismului maghiar au însă și printre noi unii buni amici, cu cari se înțeleg. Nu de mult, imputându-se unei gazete din Cluj limbajul insultător pe care-l adoptase față de gazetarii români,

confratele maghiar a răspuns, cu o adorabilă candoare: — „Noi să insultăm pe gazetarii români? Dar noi avem numeroase simpatii printre ei... De pildă, d. Leonard Paukerow“.

Da, d-l Leonard Paukerow... Cu această figură suspectă a reportajului nostru de bulevard, domnii dela *Ujsag* se pot înțelege ușor. Au descoperit probabil împreună că sunt veri buni, sau cel puțin cuscri, și s'au îmbrățișat pe deasupra capetelor noastre, apropiați de o tainică legătură de rasă și de vechi impulsuri atavice. Am înțeles demult resorturile intime ale acestei fraternizări. Distanța dintre paukerowii noștri și paukerowii maghiari e mult mai scurtă decât aceia care-i desparte de interesele naționale ale țării.

Prin urmare, să nu vă mirați de anumite comunități de sentimente și de anumite declarațiuni reciproce de amor. Sunt reminiscențe din Galiția orientală, cari reinvie. Acești îndrumători de opinie publică din două tabere diferite sunt poate copiii cari s'au jucat cândva în țărină, în micul Kunfalu al fraților Tharaud...

Cărți și reviste. — *Inventarul monumentelor și obiectelor istorice și artistice săsești*, de Michael Csaki. Cluj, „Cartea Românească“. 43 pagini. Fără preț.

Ramuri, revistă literară, director N. Iorga. Anul 17-lea, Nr. 18 din 15 Septembrie 1923, cu proză și versuri de N. Iorga, V. Tempeanu, Fl. Nicoară și T. Ulmu.

Viața agricolă, revistă bilunară a Societății agronomilor. Anul XIV. Nr. 15 și 16.